

УДК 004.77(73+4):327.8

Оксана Сенченко,
аспірант кафедри видавничої справи
та редагування НТУУ "КПІ ім. Ігоря Сікорського"

Атлантичні і європейські мережі та їхня роль у реалізації антидержавних стратегій

У роботі досліджено, як формується атлантична мережа на територіях різних держав. Особливу увагу приділено пострадянським країнам. Охарактеризовано роль і функції американських неурядових організацій, використання системи грантів і критерії їхнього отримання для формування атлантичної та європейської мереж. На прикладі Національного фонду підтримки демократії, створеного Конгресом США, продемонстровано, що неурядові організації — основа атлантичної мережі — служать інтересам США. При веденні інформаційно-мережевих війн до акторів залучають не лише різноманітні неурядові організації, а й громадські рухи, політичні та активістські групи усередині країни-мішені.

Ключові слова: гранти, мережа, мережеві війни, атлантична мережа, європейська мережа, неурядові організації, неприбуткові організації, інформаційно-мережеві війни, перевороти, іноземні агенти.

Вступ

Одним із напрямів роботи США і європейських країн — членів НАТО на територіях інших держав є виховання нових лідерів. До цього процесу залучають молодих людей, які вже довели ефективність своєї роботи і мають певну пасіонарність. У перспективнихкладають сили і кошти: навчають на різноманітних семінарах "для молодих лідерів", запрошують на кілька місяців у США. Процес відбувається дружньо і цікаво: думкою кандидата постійно цікавляться, надають можливість виступати, оточують увагою і турботою, що надзвичайно лестить майбутньому політику.

І за кілька місяців готовий надійний кадр: він переконаний, що США — найкраща країна у світі, а всі проблеми його держави — через те, що влада не дотримується американських порад. "Молодий лідер" повертається у рідну країну, аби переробляти її в Америку. Така людина не повірить, що модель світового панування Сполучених Штатів упроваджується за допомогою жорстких політичних, економічних і військових засобів, із залученням, у разі потреби, "ескадронів смерті" — про таку Америку йому не розповідають.

США роблять ставку на множини людей, із запасом. Працюють із тими, хто краще себе зарекомендує. Крім того, в багатьох державах, певна частина еліт у владі й навколо неї пов'язують власні інтереси з інтересами Вашингтона значно більше, ніж з потребами свого народу. Ця частина національних еліт і Вашингтон спільно працюють над виконанням головного завдання, що полягає у формуванні нового світового ладу. Для подальшої активізації цих людей та залучення до участі у веденні інформаційно-мережевих війн і формуються атлантична та європейська мережі.

1. Мережеві групи: атлантична мережа

Досліджуючи мережеві війни, розглядатимемо насамперед атлантичну мережу, тобто американську мережу на європейському континенті, оскільки сьогодні вона єдина. Не створено європейської мережі на північноамериканському континенті, є тільки атлантична мережа в Європі. І вузли

цієї мережі — доволіні за розміром групи активних, пасіонарних, інтелектуальних людей з певними ідеями.

На початку 1990-х років атлантичну мережу створювали за допомогою такого елементу соціальної інтенсифікації, як грант. Приміром, фінансовий спекулянт Дж. Сорос, що працює на просування глобалізаційного проекту, роздавав гранти — невеликі суми грошей — соціально активним групам. У середовищі пасивних мас, що розуміються як соціум, час від часу створюються невеликі соціально активні групи. Збираються вони з різних причин, для виконання різних завдань. Це можуть бути неформальні, політичні групи, групи за інтересами.

За умови фінансування (отримання гранту) діяльність такого об'єднання активізується, його вносять у список залучених до американської мережі. Отже, якщо група отримала гроші від Дж. Сороса чи іншої прозахідної організації, учасники починають працювати на західний глобалізаційний проект, оскільки зв'язані певними зобов'язаннями, мусять відпрацьовувати кредити.

За кількістю учасників групи можуть бути незначними, але в мережеві війні чисельність не має значення: приміром, сьогодні кількість партій не так принципова для досягнення політичних цілей, як і чисельність армії. Але це безліч вузлів — сотні або навіть тисячі груп, придбаних за невеликі гроші. Саме ці об'єднання і становлять основу американської мережі, що покриває європейський континент.

У 1990-ті роки на території пострадянського простору уперше виникло поняття "неурядові організації" (НУО), які почали створювати саме під отримання грантів. Фонд Сороса й інші американські або європейські фонди, що діяли під патронажем США, фінансували діяльність новоспечених НУО, пропонуючи до виконання власні сценарії та завдання [1].

Критерії отримання гранту були відомі заздалегідь — це антидержавна риторика, просування ліберальних переконань, боротьба із силовими структурами, відстоювання прав меншин, радикальний екологізм тощо. Дотримання цих критеріїв було своєрідним фільтром для пасіонарів, інстру-

ментом, за допомогою якого активні люди були локалізовані в недержавні організації й куплені за гранти. Але відомі факти прямої купівлі й державних структур, що свідчить про повний брак суверенітету та вразливість країни-мішені.

До кінця 1990-х років майже весь простір багатьох пострадянських республік був наповнений великою кількістю активних соціальних груп, фінансово ангажованих в атлантичному ключі. Часто, незалежно від реальних поглядів, складником американської мережі міг стати навіть зовні ідеологічно чужий елемент, але передбачуваний, тобто зрозумілий у плані дій, а отже підконтрольний. Якщо відома схема його поведінки в певній ситуації, — це чудовий матеріал для маніпуляцій, котрий можна використовувати потрібним чином у потрібний момент.

Отже, в 1990-х роках на теренах пострадянських країн, в умовах ліберальної влади, було сформовано атлантичні мережі, тобто структури, неурядові організації та фонди, які спеціально утворювали під отримання грантів для здійснення атлантичних завдань і реалізацію антидержавних стратегій. Втілення західних програм відбувалося за підтримки з боку влади, оскільки тоді в її структурах переважали ідейні атлантисти.

Ідеологія атлантизму була легальним курсом держав. На її основі безперешкодно створювали центри атлантичного впливу, які відкрито фінансував Захід зі схвалення місцевої політичної еліти.

Внаслідок такої політики територія багатьох пострадянських країн була "замінована" вузлами атлантичної мережі. Провідні експертні компанії та засоби масової інформації (ЗМІ) були повністю укомплектовані проатлантичними кадрами, працювати в них могли лише ліберали. Якщо кандидат не сповідував ліберальну догму, то автоматично перетворювався на маргінала, місце якому в кращому разі в патріотичній газеті. Прагнеш працювати в серйозному виданні — маєш бути лібералом! Доступ експертів на телевізійні канали та інші ЗМІ суворо регламентувався відповідно до цього індексу, і уникнути його було неможливо. У цьому напрямі ліберали виконали колосальну роботу.

Для навчання стажистів у низці західних НУО пропонували теми, які відповідали намірам організаторів мережових структур. Наведемо для прикладу напрями, за якими проходила і проходить підготовка молодих активістів з країн-мішеней за американські гроші: залучення молоді до цивільної відповідальності, робота з правоохоронними органами, робота в зонах конфліктів тощо. Аналіз свідчить, що в усіх "кольорових революціях" найактивнішу роль відігравала саме молодь, вихована у відповідному дусі, а головне — підготовлена до ведення мережової війни.

Через отруєння марксистською ідеологією та критичне ставлення до радянської державності представники еліт доволі легко приймали атлантичні моделі, йшли на контакт, діючи від зворотного. Це, в принципі, була пряма західна резидентура, але м'яка, soft-резидентура. Від неї не потребували особливих дій, збору таємних відомостей, шпигунської напруги, диверсійної мобілізації. Агенти мали виконувати ту роботу, яку й виконували, водночас публічно сповідаючи погляди західних лібералів.

2. Організації підтримки "демократії"

За часів "холодної війни" військову атаку на СРСР і його союзників стримувала загроза взаємного знищення. Тому від перших післявоєнних років паралельно із нарощенням військового потенціалу США розробляли й "мирні" засоби — для підривної роботи щодо СРСР і радянського блоку. Певний час діяльність організацій, що "просувають демократію", фінансувало Центральне розвідувальне управ-

ління (ЦРУ). Але 1967 року журналісти американського видання *Ramparts* викрили факт фінансування з боку ЦРУ Національної студентської асоціації, а згодом виявилось, що Управління підтримувало грошима сотні громадських організацій: викладачів, юристів, письменників, артистів, емігрантів та ін.

У Вашингтоні зрозуміли, що діяти потрібно в інший спосіб — відкрито. У 1983 році Конгрес США створив Національний фонд підтримки демократії (НФПД) — National Endowment for Democracy (NED), — мета якого, за словами президента Р. Рейгана, полягала в тому, щоб "збудувати інфраструктуру демократії — систему вільної преси, профспілок, політичних партій, університетів".

Робота за допомогою громадських організацій — дешевший та ефективніший спосіб розчленовування держав і зміни режимів. Безневинний термін "неурядова організація" — це евфемізм для інструменту підривної роботи. А після 1991 року неурядові та неприбуткові організації (НПО) розбудовували на терені пострадянських країн множинну мережу, глибина проникнення яких у Молдавію, Киргизію й Україну вражає. На західних грантах уже виросло покоління громадських діячів і експертів, які звикли їсти із західної руки, адже інакше працювати не вміють.

За роки незалежності України американці та їхні західні партнери створили в нашій державі надійні плацдарми — різноманітні фонди й інститути, зазвичай "неурядові" та "незалежні" за назвою, але насправді фінансовані урядами інших країн.

3 березня 2005 року американські сенатори Дж. Маккейн, Дж. Ліберман, члени Палати представників Т. Лантос і Ф. Вулф внесли на розгляд Конгресу США "Закон про поширення демократії і демократичних цінностей в недемократичних країнах" (*Advance Democratic Values, Address Nondemocratic Countries and Enhance Democracy Act*). Частіше його називають "ADVANCE Democracy Act", або "Закон про поширення демократії". Згідно з положеннями цього документа, конкретні плани організації, підготовки і фінансування революцій у кожній з "недемократичних" країн розроблятимуть "на місцях" співробітники посольств США в цих державах з урахуванням "порад і рекомендацій" від місцевих "демократичних НУО та осіб ліберальних і демократичних поглядів" [2].

У "Законі про поширення демократії" неурядові організації визначено як головних суб'єктів політичної революції в країні. Не викликає сумніву твердження, що НУО служать інтересам США, як, приміром, НФПД, що формально є "приватною, некомерційною організацією, створеною для зміцнення демократичних інститутів у всьому світі через дію на неурядові інститути".

Варто нагадати, що НФПД є одночасно і приватним, оскільки формально не входить до американських державних структур, і державним, оскільки:

— був організований державним інститутом — Конгресом США і затверджений президентом США;

— його керівництво — рада директорів і президент фонду — формується методом "кооптації" відповідно до статуту фонду, схваленого Конгресом США;

— бюджет фонду визначається Конгресом США і значною мірою складається з його дотацій;

— діяльність фонду підзвітна Конгресу США, на засіданнях якого роботу об'єднання регулярно обговорюють та оцінюють.

Водночас формальна "незалежність" НФПД від державних інститутів дає змогу приймати пожертви від приватних осіб і корпорацій, а головне — об'єднання має легальну можливість виступати на міжнародній арені як приватна юридична особа, приватний американський фонд.

Використовуючи кошти від Конгресу США, НФПД видає щороку сотні грантів для підтримки продемократичних груп в Африці, Азії, Центральній і Східній Європі, Латинській Америці, Близькому Сході та пострадянських країнах. Діяльність НФПД ґрунтується на ідеї, що американська допомога у справі захисту демократії за кордоном йде на користь США і тим, хто бореться за свободу і самовизначення у всьому світі.

Робота фонду має на меті виконання шести завдань, в яких концептуально представлено усі напрями його роботи:

1) заохочувати вільні й демократичні інститути у всьому світі через приватні ініціативи, а також діяльність, що підтримує індивідуальні права і свободу (в тому числі міжнародно визнані права людини), потрібні для функціонування демократичних інститутів;

2) сприяти контактам між демократичними групами за кордоном і американськими неурядовими групами (особливо з обома головними партіями, профспілками і бізнесом);

3) сприяти участі американських НУО в будівництві демократичних інститутів і в програмах навчання демократії за кордоном;

4) покращувати демократичну систему виборів за кордоном за допомогою своєчасних акцій у кооперації з демократичними силами;

5) сприяти участі головних американських політичних партій, профспілок, бізнесу, приватного сектору у співпраці із закордонними групами і силами, що виявляють прихильність до культурних цінностей, інститутів і організацій демократичного плюралізму;

6) заохочувати формування і розвиток демократії в такому напрямі, щоб вона відповідала національним інтересам США і специфічним потребам демократичних груп в інших країнах, які фінансує фонд [3].

Отже, Національний фонд підтримки демократії — це політична організація, що фінансується в інтересах США, точніше в інтересах американських панівних еліт.

3. Характеристика мережі НУО

У державах пострадянського простору було розбудовано широкі мережі неурядових організацій, що системно охоплюють усі сегменти суспільства, влади, ЗМІ та бізнесу. Зокрема, надзвичайно плідно працюють Агентство США із міжнародного розвитку, підрозділи фонду "Євразія", Фонд Сороса, Національний фонд підтримки демократії та чотири його структурні підрозділи: Національний демократичний інститут, Міжнародний республіканський інститут, Американський центр підтримки профспілкового руху, Центр міжнародного приватного підприємництва.

Це основні структури, але діє чимало місцевих організацій, що живляться коштами грантодавців. Фінансування проєктів на території України здебільшого ведеться через східноєвропейські країни, зокрема Польщу. Це один зі способів замаскувати американське джерело: в Україну гроші надходять вже "польськими", а отже безпечнішими.

Зазначені організації працюють задля поступової зміни влади. Якщо мету неможливо досягти революційним шляхом, до неї прямують шляхом еволюційним. Зокрема, до влади залучають все більше і більше людей потрібного світогляду, і поступово країна втрачає суверенітет, перетворюючись на слухняного виконавця західних ініціатив.

Викладене якнайкраще ілюструє діяльність "Громадянського корпусу швидкого реагування", створеного 2008 року. Мета організації — за допомогою "мирних" методів сприяти експорту американської демократії. Цю ідеологічну структуру Білий дім орієнтує на підтримку неурядових громадських організацій за кордоном. Головне завдання, що стоїть перед функціонерами Корпусу, — участь у вирішенні

"політичних криз", що нібито загрожують життєво важливим інтересам США. Обсяг фінансів, спрямованих на виконання цієї місії, становить 120 млн доларів.

Саме неурядовим громадським організаціям у Вашингтоні відводять роль законних гравців у політичних процесах "тоталітарних або корумпованих" країн. Експерти американського Інституту передових і політичних досліджень переконані, що реалізація стратегії США із "розвитку і просування демократії в "сірих зонах Євразії" залежить передусім від ефективності роботи цих організацій.

Один з атрибутів демократичної стратегії — тактика roll-back, що передбачає створення кризових політичних і соціально-економічних ситуацій, реалізація яких (на хвилі охлократії за допомогою контрольованих виборчих технологій і значної фінансової підтримки) може дати організаторам можливість привести до влади підконтрольні сили.

У реалізації цих планів беруть участь такі політичні гіганти, як Національний фонд демократії, Агентство міжнародного розвитку і Корпус миру. Саме вони відіграють роль організаторів і координаторів під час виконання завдань глобального розвитку та просування демократії американського зразка.

Інші учасники процесу — Національний демократичний інститут міжнародних досліджень і Міжнародний республіканський інститут. Структури, які очолюють колишній держсекретар США М. Олбрайт і сенатор Дж. Маккейн, опікуються діяльністю багатопрофільних фондів, центрів і асоціацій, які безпосередньо фінансують закордонні НУО і НПО.

До випробуваних у кольорових революціях, розгалужених і надзвичайно потужних мережевих структур західна преса відносить нью-йоркську організацію Freedom House, німецький Фонд Маршалла, "Відкрите суспільство" Дж. Сороса, "Центр солідарності", фонди "Євразія", Конрада Аденауера й ін. У реалізації власної програми в "сірих" регіонах Євразії функціонери цих структур використовують широкий спектр засобів і методів, зокрема й запозичених з арсеналу спецслужб.

Діє багато різноманітних організацій і політичних структур, які під гаслом боротьби за права людини підтримують у країнах-мішенях несистемну опозицію, намагаються здійснити державний переворот. Такою, зокрема, є американська структура Freedom House, заснована 1941 року. Декларовані цілі — дослідження "свобод", моніторинг "демократичних змін", "підтримка демократії" і "захист демократії та прав людини" у світі. На 80% її діяльність фінансують організації США, зокрема Національний фонд демократії, до опікунської ради якого входили З. Бжезінський, Д. Рамсфельд і П. Вульфівіч.

Деяко інші цілі ставить впливова французька міжнародна неурядова організація Reporters sans frontières — RSF ("Репортери без кордонів", РБК). Місією організації задекларовано на її сайті: "Захист свободи преси, журналістів і користувачів мережі у всьому світі". Девіз РБК: "Без вільної преси про жодну боротьбу ніколи не дізнаються". Члени організації борються проти цензури, а також за звільнення журналістів, які перебувають в ув'язненні через професійну діяльність.

Англійську некомерційну організацію Amnesty International ("Міжнародна амністія") заснував у Лондоні юрист П. Бененсон. Учасники об'єднання проводили дисидентську діяльність ще в СРСР. Хоча його представники працюють по всьому світові, найчастіше в звітах фігурували Туреччина, СРСР/Росія і Китай. Amnesty International позиціонує себе як організація, що захищає права людини, однак була викрита у підтасовуванні фактів на користь США під час першого етапу війни в Іраку, а нині її співробітники розробляють PR-компанії на підтримку білострічкового руху в Росії.

Німецька неурядова організація Heinrich-Böll-Stiftung (Фонд ім. Генріха Белля) підтримує проекти у сфері розвитку громадянського суспільства, політичного утворення, соціально-політичної активності та відповідальності, прав людини, міжкультурного діалогу, екології. Також серед напрямів діяльності — пропаганда содомії (адресно серед неповнолітніх), викривлення історії інших країн.

Особливу функцію виконують рейтингові агентства Moody's і Fitch ("Мудіс" і "Фітч"), що складають кредитні рейтинги компаній і держав. Вони мають статус міжнародних, проте створені у США, тому зазвичай підсуджують Америці та занижують оцінки її конкурентам. Зокрема, попри колосальний рівень держборгу Сполучених Штатів (за розміром перевищує ВВП) ці агентства постійно ставлять США вищі оцінки. Рейтинг інших країн, навпаки, істотно занижується, незважаючи на те, що вони мають низький зовнішній борг і значні золотовалютні резерви.

4. Методи організації переворотів на прикладі Югославії

На початку XXI ст. у столиці колишньої Югославії Белграді набуло поширення нове політичне явище, що сигналізувало про певні зміни в методах американської таємної війни. На перший погляд здавалося, що це був потужний політичний "рух", а насправді — продукт методик і алгоритмів, що їх упродовж останніх десятиліть досліджували і розробляли в США.

Головними акторами в Белграді були представники неурядових організацій: Національного фонду підтримки демократії та двох його підрозділів — Національного республіканського інституту (НРІ), що тісно пов'язаний з Республіканською партією, і Національного демократичного інституту (НДІ), представника Демократичної партії. Всупереч тому, що мають статус приватних неурядових організацій, інститути отримували фінансування від Конгресу і Державного департаменту Сполучених Штатів. Оперуючи мільйонами доларів, реалізували в Сербії сценарій створення синтетичного руху за "ненасильницькі зміни" [6].

У жовтні 1999 року в одному з готелів Будапешта відбувся закритий брифінг аналітика Д. Шоена, який репрезентував нові способи влаштування революції — під час виборів. За рік саме така революція призвела до падіння режиму С. Мілошевича. Брифінг ознаменував початок застосування нових технологій США під час перевиборів президента іноземної держави. Ці технології не передбачали використання, приміром, таємних засобів ЦРУ, що в минулому давали змогу змінити правителів у таких країнах, як Іран чи Гватемала, а навпаки — базувалися на новітніх методах проведення виборів.

Журналіст М. Доббс виклав повну версію подій, що сталися в Белграді, у газеті "Вашингтон пост". Аналізуючи таємну зустріч, він зазначав: "Белград. У м'яко освітленому конференц-залі американський аналітик Дуг Шоен вивів на екран результати опитування понад 800 сербських виборців, формулюючи стратегію повалення останнього правителя комуністичної епохи" Слободана Мілошевича.

Д. Шоен підготував ґрунтовне послання лідерам традиційної сербської опозиції. Незважаючи на те, що С. Мілошевич пережив чотири програні війни, два великі вуличні повстання, 78 днів бомбардування НАТО і десятиліття міжнародних санкцій, він виявився вразливим для добре організованого американцями виборчого процесу. Результати опитування свідчать, що змістити Мілошевича вдалося завдяки єдності опозиції.

Технологія проведення виборів із запрограмованим результатом стала надбанням громадськості. Проте згодом десятки інтерв'ю з головними гравцями революції в Європі

та Сполучених Штатах довели, що переворот був набагато складніший, ніж видавався. "Фахівці оцінювали результати виборів як останній великий демократичний переворот у Східній Європі. Проте зміна уряду Слободана Мілошевича може увійти до історії як перша керована революція, здійснена через опитування громадської думки й апробована під час виборів. За уявною спонтанністю вуличного повстання, яке змусило Мілошевича визнати результати президентських виборів, стояла виважена стратегія, що поєднала зусилля сербських демократів-активістів з активною допомогою західних радників, фахівців з опитувань громадської думки і солдатів Ротшильда (доларів)" [7].

Журналіст М. Доббс стверджував, що уряд Сполучених Штатів "купив" відставку Мілошевича за 41 млн дол. Операцією керували з офісу американського посла Р. Майлса через спеціально підготовлених агентів, які координували мережу зі студентів, переконаних, що вони борються за демократію й "американський спосіб життя".

У матеріалі газети "Вашингтон пост" зазначено, що "фінансовані США консуланти відігравали важливу таємну роль майже в кожному аспекті руху проти Мілошевича, керуючи процесом опитування, навчаючи тисячі активістів опозиції та допомагаючи організувати життєво важливий паралельний підрахунок голосів. Американські платники податків заплатили за 5 тисяч балончиків фарби, використаної студентськими активістами для розпису стін із закликами проти Мілошевича по усій Сербії" [7]. Було виготовлено і розклеєно в різних містах Сербії 2,5 млн етикеток із гаслом "Готів йе" ("З ним покинчено"), що згодом стало слоганом революції. Група мала назву "Відсіч", що означає "опір".

Ця розповідь очевидця в одній з найбільших газет американського істеблішменту проілюструвала механізм повалення С. Мілошевича. Якщо в першій половині 1990-х років політичні кола США його підтримували, то згодом американська офіційна пропаганда демонізувала сербського правителя як спадкоємця злочинів Гітлера. Такий поворот подій відбивав таємну політику Вашингтона.

Групу "Відсіч" підтримував американський Державний департамент, який в Белграді представляв американський посол Р. Майлс. Американське Агентство міжнародного розвитку спрямовувало фінансові потоки через комерційних підприємців і так звані неурядові організації — Національний фонд підтримки демократії, Національний республіканський інститут і Національний демократичний інститут.

За свідченням М. Доббса, який провів ретельне дослідження, НРІ сплатив 24-м лідерам "Відсічі" за відвідування семінару з проблематики ненасильницького опору в готелі "Хілтон" у Будапешті. Сербських студентів навчали організації заколотів, технологіям подолання страху і зміни влади. Головним наставником був полковник американської армії у відставці Р. Хельві, колишній аналітик Розвідувального управління Міністерства оборони США, який не лише навчав активістів "Відсічі", а й використовував їх (приміром, для розповсюдження 70 тисяч копій брошури-керівництва з ненасильницького опору).

Полковник Р. Хельві працював із Дж. Шарпом, засновником Інституту Альберта Ейнштейна в Бостоні, в якому співробітники Пентагону вчилися утаємничувати перевороти під гаслом відмови від насильства. Р. Хельві відкомендував Дж. Шарпа як "Клаузевіца ненасильницького руху", порівнявши з відомим пруським військовим стратегом.

Сьогодні відомо, що ненасильницька тактика, якій навчали студентів руху "Відсіч", була заснована на дослідженнях методів війни Г. Кана, які проводили фахівці корпорації "РЕНД". Згодом ці методи було модернізовано для сучасних мережевих технологій, які об'єднували людей

неначе бджіл, що рояться. Використовуючи супутникову систему зв'язку GPS, спеціальні агенти скеровували обраних і спеціально навчених лідерів у конкретні місця, щоб маніпулювати "спонтанними" швидкоплинними протестами студентів, які завжди вислизали від поліції чи збройних сил. Саме в ці моменти починали працювати заздалегідь розташовані в певних точках оператори CNN, трансляючи на весь світ кадри з мирними "протестантами".

Новою технологією в белградському перевороті було використання мережі Інтернет, особливо чатів (миттєва передача повідомлень) і блогів, а також мобільних телефонів (швидкий просторовий зв'язок, sms-повідомлення). Застосовуючи ці високотехнологічні засоби, розроблені лише в середині 1990-х, невелика кількість добре навчених лідерів могла швидко регулювати бунтарське молодіжне "покоління, що піддається навіюванню" усередині й поза масовими демонстраціями [8].

Белградський державний переворот 2000 року за допомогою руху "Відсіч" і за потужної американської підтримки став першим успішним досвідом проведення невидимої війни, яка згодом стане "візитною карткою" політики Міністерства оборони США на чолі з Д. Рамсфелдом.

Нова доктрина очільника Міноборони під назвою "Революція у військовій справі" передбачала застосування комунікаційних технологій для швидкого розгортання підготовлених для активних дій невеликих озброєних груп, яких скеровують відповідно до "оперативних" даних розвідки і зв'язку. Американський аналітик описував цей процес так: "Команди бійців, що захоплюють міські квартали за допомогою відеоекранів у своїх "розвідувальних шоломах", які дають їм миттєвий короткий огляд довкілля, представляють військову сторону. Групи молодих людей, що сходяться на цільових перехрестях, постійно перемовляючись по стільникових телефонах, представляють цивільний спосіб реалізації доктрини" [8].

Якщо американське вторгнення в Ірак 2003 року було жорсткою формою військової доктрини Д. Рамсфелда, то переворот у Сербії, грузинська "революція троянд" і "помаранчева революція" в Україні — приклади ненасильницького застосування цієї теорії. Воєнні операції в Іраку й Афганістані були неефективними, потребували значних фінансових вливань, призводили до людських втрат, натомість "оксамитові революції", на переконання американських стратегів, виявилися набагато результативнішими, ніж відкрите збройне протистояння.

Аналізуючи дві моделі зміни режимів — за допомогою військової сили і "оксамитових революцій", — керівник Управління стратегічних оцінок Е. Маршал віддав перевагу протестним революціям. Удосконалюючи методи керування громадською непокорю, спеціалісти корпорації "РЕНД" зробили їх максимально ефективними для того, щоб "демократично" позбавлятися від небажаного політика, одночасно переконуючи світ, що старий і недосконалий режим повалено внаслідок спонтанних повстань в ім'я свободи. Це була небезпечна і водночас вельми ефективна зброя.

Революція сербського руху "Відсіч" була таємно розроблена, її скеровував і фінансував американський уряд через обрані неурядові організації. Вона стала знаменною віхою в удосконаленні методів, які упродовж багатьох років розробляли спеціалісти Пентагону та його мозкових центрів, насамперед корпорації "РЕНД" й Інституту Санта-Фе [9].

5. Як підтримують безпеку західні країни

Розробляючи технології інформаційно-мережевих війн для "демократизації" різних держав, фахівці мозкових центрів США водночас вживають заходів для забезпечення

власної країни. Аналіз діяльності зазначених вище фондів і мережових структур свідчить, що вони активно впливають на внутрішні справи країн-мішеней, тоді як фінансове і пропагандистське втручання в життя США й інших провідних країн Заходу суворо переслідуються. У Швеції, наприклад, за спроби ззовні вплинути на громадську думку чи втрутитися в роботу парламенту або уряду карають тюремним ув'язненням строком до двох років.

У США діє закон про реєстрацію іноземних агентів — FARA (Foreign Agents Registration Act). Незважаючи на те, що його було ухвалено 1937 року, він і сьогодні працює як швейцарський годинник. Фахівці Мін'юсту США надзвичайно ретельно стежать за тим, що і як роблять представники іноземних організацій у США. Відомості про усі контакти мають бути спрямовані до Мін'юсту у двох примірниках упродовж 48 годин. У міністерстві за збір цієї інформації відповідають спеціалісти відділу реєстрації іноземних агентів, що є частиною управління контррозвідки. Агент має виконувати чимало інших вимог, інакше йому загрожує покарання — від штрафу до п'яти років позбавлення волі.

Набуваючи статусу іноземного агента, людина зобов'язана бути підзвітною. У будь-який час співробітники Мін'юсту можуть перевірити її діяльність, що, власне, і відбувається. У США сформовано механізм, який дає змогу збирати матеріали про діяльність іноземних організацій на території країни. І шукати цю інформацію не потрібно: іноземні організації власноруч надсилають документи! США значно спростили собі роботу.

Усі схеми, які сьогодні застосовують провладні кола США щодо пострадянських країн, уже апробовано в інших державах. Оновлюється лише технологічна частина: замість радіо — Інтернет. Вивчивши інструментарій, методи і підходи роботи Вашингтону, легко зрозуміти його поточні дії та спрогнозувати майбутні кроки.

Список використаної літератури

1. Сенченко О. Структури, засоби і моделі застосування конспіративної зброї в системі соціальних комунікацій / О. М. Сенченко // Вісник Книжкової палати. — 2014. — № 7. — С. 42—47.
2. Сенченко О. Новітні війни з використанням інформаційно-психологічної зброї / О. М. Сенченко // Вісник Книжкової палати. — 2014. — № 8. — С. 32—37.
3. Maj Ralph Peters "Constant conflict", Parameters: US Army College Quarterly. — Summer 1997. — P. 4—14.
4. Nadia Oweidat. The Kefaya Movement. A Case Study of a Grassroots Reform Initiative, Prepared for the Office of the Secretary of Defense. — Santa Monica, Ca., RAND, 2008.
5. Blum W. The NED and "Project Democracy" // Friends of Tibet (INDIA). — January 2000. — Mode of access: www.friendsoftibet.org/databank/usdefence/ usd5.html. — Title from the screen.
6. Engdahl F. W. The geopolitical stakes of "Saffron Revolution" // Asia Times Online. — October 17. — 2007. — Mode of access: www.atimes.com/atimes/ Southeast_Asia/IJ17Ae01.html. — Title from the screen.
7. Report on Activities to Support Democracy Activists in Burma as Required by the Burmese Freedom and Democracy Act of 2003 // Washington, D.C.: US Department of State Bureau of East Asian and Pacific Affairs. — October 30. — 2003. — Mode of access: http://burmaguide.net/res-en/ BIGI.46_en. — Title from the screen.
8. Kazmin Amy. Defiance undeterred: Burmese activists seek ways to oust the junta. // Financial Times. — December 6. — 2007.
9. Pal Am. Gene Sharp Interview // The Progressive. — March. — 2007. — Mode of access: www.progressive.org/mag/intv0307. — Title from the screen.

В роботі досліджено, як формується атланти-чеська сеть на територіях різних государств. Особенное

внимание обращено на постсоветские страны. Охарактеризованы роль и функции американских неправительственных организаций, использование системы грантов и критерии их получения для формирования атлантической и европейской сетей. На примере Национального фонда поддержки демократии, созданного Конгрессом США, продемонстрировано, что неправительственные организации — основа атлантической сети — служат интересам США. При ведении информационно-сетевых войн в число актеров могут входить не только разнообразные неправительственные организации, но и общественные движения, политически и, активистские группы внутри страны-мишени.

This work shows how the Atlantic network is formed in different countries. Particular attention is paid to post-Soviet countries. The role and functions of American non-governmental organizations are characterized, such as the use of grants and the criteria for getting them to form Atlantic and European networks. As the example of the National Endowment for Democracy, created by the US Congress it is shown that non-governmental organizations — the foundation of Atlantic network — serve the US interests. While conducting the information and network warfare the actors may include not only different states or their formations, but also social movements, political groups, activist groups inside the target country.

Надійшла до редакції 3 січня 2017 року

УДК 004.738.1WWW:002]:[061:271.2](477)

Юлія Мусієнко,
аспірантка Харківської державної академії культури

Документаційна складова контенту веб-сайтів православних релігійних організацій України

Розглянуто та проаналізовано українські веб-сайти релігійних організацій щодо наявності в їхньому контенті документальних ресурсів. За результатами кількісно-якісного аналізу визначено веб-сайти з документаційною складовою різних конфесій православного віросповідання в Україні; їхні кількісні та видові характеристики; рубрики та підрубрики; надано рекомендації щодо практичного використання ресурсів.

Ключові слова: веб-сайти релігійних організацій, документальні ресурси, Україна.

Завдяки сучасному рівню розвитку соціальних комунікацій релігійні організації мають змогу значно розширити взаємодію із суспільством, державою та вірянами, а також ефективно організувати міжцерковне спілкування, зокрема в інтернет-просторі. На думку Т. Тимчука, у сучасних умовах глобалізації та інформатизації релігія перестає бути справою приватною, феномен релігії активно використовується в контексті соціального управління, а "духовні канали впливу на суспільство в сучасному світі є доволі дієвими та ефективними" [2, с. 110].

Автор пропонованої статті у попередніх роботах наголошувала на важливості вивчення та аналізу українських релігійних інтернет-ресурсів [1]; цієї проблематики з різних аспектів і підходів також торкалися вітчизняні науковці С. Козиряцька, О. Керц, М. Балаклицький, К. Бондаренко, О. Тишук, І. Скелар та інші [1; 4]. Проте зауважимо, що питання релігійних інтернет-ресурсів недостатньо досліджено з погляду документального підходу, зокрема щодо наявності документальних ресурсів на веб-сайтах релігійних організацій.

Метою публікації є аналіз документаційної складової контенту (або документальних ресурсів) веб-сайтів православних релігійних організацій України, які створено у вітчизняному сегменті інтернет-простору.

Межі дослідження українських мережевих ресурсів православного віросповідання окреслено трьома конфесіями: Українська православна церква Московського патріархату, Українська православна церква Київського патріархату, Українська автокефальна православна церква. Зауважимо, що міжконфесійні веб-сайти також входять у коло проблематики пропонованої роботи, оскільки їхній контент містить документи православних установ.

Посилання на веб-представництва релігійних організацій наведено у каталозі християнських сайтів "Джерело" (<http://top.jerelo.info/>), який містить перелік усіх релігійних інформаційних ресурсів України. За наповненням їх розподілено на: каталоги та портали; ЗМІ, новини; творчі та музичні сайти; сайти церков та місій; наукові та освітні сторінки; форуми, чати; персональні сайти; онлайн-бібліотеки та чати; союзи, фонди; інші. За характером контенту ресурси, що містять документаційну складову, поділяються на офіційні сайти, каталоги та портали, персональні сайти.

Офіційні — це сайти церков та місій, до яких належать: загальноцерковні ресурси, сайти єпархій, відділів, монастирів, навчальних закладів, братств. На цих веб-сторінках представлено офіційні документи, анонси важливих релігійних подій, новини про свята та урочисті події. Основною метою офіційних сайтів є щонайповніше висвітлення внутрішньої та зовнішньої діяльності релігійної установи. Зокрема, ресурси монастирів містять їхні історії, життєписи святих, молитви та звернення до вірян, анонси святкових подій. На сайтах навчальних закладів представлено новини, навчальну інформацію, інформацію про акції та заходи молодіжних спільнот тощо.

Офіційні сайти обов'язково належать до певної парафії, власні інтернет-сторінки мають всі конфесії православного віросповідання:

— Українська православна церква Московського патріархату (УПЦ (МП)) — <http://church.ua/>;

— Українська православна церква Київського Патріархату (УПЦ (КП)) — <http://orthodox.org.ua/>;

— Українська автокефальна православна церква (УАПЦ) — <http://church.net.ua/>.